

5

Chữ Hán - Tìm Chữ

5.1. Người học viết chữ Hán không trước thì sau cũng phải biết đếm nét. Nét nào viết trước đếm trước, nét nào viết sau đếm sau. Không kể những chữ đơn-giản và dễ đếm, những chữ nhiều nét và khó viết, mỗi người đếm một lối, có thể khác nhau vài ba nét.

Khi đã biết đếm nét và biết bộ, có thể tìm chữ dễ-dàng.

5.2. Tìm chữ ở đâu?

Tìm trong các tự-điển và từ-điển Hán-Việt xếp theo bộ. Nếu có một số vốn khá về chữ Hán có thể tìm chữ và tìm nghĩa trong các từ-điển Tàu.

Thí-dụ:

1. Thiều-Chửu, *Hán-Việt Tự-điển*. Hà-nội: Nhà In Đuốc Tuệ, 1942.

Hiện nay các tiệm sách có cuốn tái bản lần thứ hai (có thêm mục-lục 92 trang tra theo mẫu tự). Ở trên mạng có thể mở

<http://perso.wanadoo.fr/dang.tk/langues/hanviet.htm>

2. Nguyễn-Trần-Mô, *Nam Hoa Tự điển* (In lần thứ nhất). Hà-nội: Thư-Hương, 194?. (Bài tựa viết năm 1940).

3. Trần-Trọng-San, *Hán-Việt Từ-điển*. Scarborough (Ontario, Canada): Bắc Đẩu, 1997.

4. Trần Văn Chánh, *Từ Điển Hán Việt - Hán ngữ Cổ đại và Hiện đại*. Thành phố Hồ Chí Minh: Nhà Xuất bản Trẻ, 2001.

5.3. Thế nào là **bộ**?

Ngày nay, các từ-điển tiếng Việt được xếp theo thứ-tự a ã â b c... Các từ-điển Anh, Pháp, Mỹ cũng xếp theo a b c.

Thí-dụ tiếng Việt:

Am, ám, an, ang, áng... được xếp vào mục **A**.

Âm, ăm, ân, ấn... được xếp vào mục **Â**.

Ba, bà, ban, bàn, bang, bảng... được xếp vào mục **B**.

Chúng ta thường gọi a ã â b c ch d đ e ê... là **chữ cái**.

Bắt đầu bằng **chữ cái** nào thì xếp vào **chữ cái** đó.

Chữ Hán cũng có những chữ cái như thế, nhưng không gọi là chữ cái mà gọi là **bộ** hay **bộ thủ**.

Chữ nào thuộc bộ nào thì xếp vào bộ đó.

Như vậy, có thể nói **bộ** là những chữ cái của chữ Hán.

Thí-dụ:

1. Nhất 一 đĩnh 丁 thất 七 tam 三 thượng 上 hạ 下 thế 世
đều có chữ nhất 一 được xếp vào bộ nhất 一.

2. Khẩu 口 cổ 古 cú 句 chỉ 只 khả 可 danh 名 quân 君
chu 周 đều có chữ khẩu 口 được xếp vào bộ khẩu 口 .

3. Tử 子 khổng 孔 tự 字 tồn 存 mạnh 孟 hải 孤 tôn 孫
học 學 đều có chữ tử 子 được xếp vào bộ tử 子 .

4. Tâm 心 tất 必 nhẫn 忍 chí 志 vong 忘 trung 忠 nộ 怒
tư 思 oán 怨 khủng 恐 đều có chữ tâm 心 được xếp vào bộ tâm 心 .

5. Ngôn 言 đính 訂 phó 訃 kế 計 thảo 討 ngoa 訛 tụng 訟
hứa 許 bình 評 đều có chữ ngôn 言 được xếp vào bộ ngôn 言 .

6. ...

Như vậy, nếu biết đếm nét và đã có một ý-niệm về bộ, người học chữ Hán có thể mở một cuốn tự-điển hay từ-điển xếp theo bộ để tìm chữ và tìm nghĩa.

Tuy-nhiên, tìm chữ theo bộ khó hơn tìm chữ theo chữ cái. Thứ nhất vì chữ cái thì ít còn bộ thì quá nhiều. Các tự-điển và từ-điển lớn có tới 214 bộ. Thứ hai, nhiều khi tưởng là bộ này nhưng sự thật lại là bộ khác. Lắm lúc không nhận ra bộ.

5.4. Trước khi tìm-hiểu cận-kế hơn, chúng ta nhìn qua bộ mặt của 214 bộ chữ Hán, bắt đầu bằng bộ **nhất** 一 chỉ có một nét, cho tới bộ **được** 龠 có tới 17 nét.

1. nhất 一	2. cổn	3. chủ 丶	4. phiệt 丿	5. át 乙	6. quyết 丨
7. nhị 二	8. đầu 一	9. nhân 人, 亻	10. nhân 儿	11. nhập 入	12. bát 八
13. quynh 冂	14. mịch 冫	15. băng 冫	16. kỉ 几	17. khảm 凵	18. đao 刀, 刂
19. lực 力	20. bao 勹	21. chủy 匕	22. phương 匚	23. hễ 匚	24. thập 十
25. bốc 卜	26. tiết 冫	27. hán 厂	28. tư 厶	29. hựu 又	30. khẩu 口
31. vi 冂	32. thổ 土	33. sĩ 士	34. trụy, tri 夂	35. suy 夂	[Thiều Châu bỏ bộ 34, còn lại 213 bộ]
36. tịch 夕	37. đại 大	38. nữ 女	39. tử 子		
40. miên 宀	41. thốn 寸	42. tiểu 小	43. uông 尢	44. thi 尸	45. triệt 尗
46. san 山	47. xuyên 巛	48. công 工	49. kỉ 己	50. cân 巾	51. can 干
52. yêu 幺	53. nghiễm 广	54. dẫn 彳	55. củng 井	56. đặc 戈	57. cung 弓
58. kí 彡	59. sam 彡	60. xích 彳	61. tâm 心, 忄	62. qua 戈	63. hộ 户
64. thủ 手, 扌	65. chi 支	66. phốc 攴	67. văn 文	68. đầu 斗	69. cân 斤
70. phương 方	71. vô 无	72. nhật 日	73. viết 日	74. nguyệt 月	75. mộc 木
76. khiếm 欠	77. chỉ 止	78. đái 歹	79. thù 殳	80. vô 毋	81. tỉ 比
82. mao 毛	83. thị 氏	84. khí 气	85. thủy 水	86. hoả 火	87. trảo 爪
88. phụ 父	89. hào 爻	90. tường 冂	91. phiến 片	92. nha 牙	93. ngưu 牛
94. khuyển 犬, 犴	95. huyền 玄	96. ngọc 玉, 王, 玉	97. qua 瓜	98. ngoã 瓦	
99. cam 甘	100. sinh 生	101. dụng 用	102. điền 田	103. sơ 疋	104. nạch 疒
105. bát 夂	106. bạch 白	107. bì 皮	108. mãnh 皿	109. mục 目	110. mâu 矛
111. thỉ 矢	112. thạch 石	113. thị 示	114. nhự 内	115. hoà 禾	116. huyết 穴
117. lập 立	118. trúc 竹	119. mẽ 米	120. mịch 糸	121. phẫu 缶	122. võng 网
123. dương 羊	124. vũ 羽	125. lão 老	126. nhi 而	127. lồi 耒	128. nhĩ 耳

129. duật 聿	130. nhục 肉	131. thần 臣	132. tự 自	133. chí 至	134. cữu 白
135. thiệt 舌	136. suyễn 舛	137. chu 舟	138. cấn 艮	139. sắc 色	140. thảo 艸, 艹
141. hô 虍	142. trùng 虫	143. huyết 血	144. hành 行	145. y 衣	146. á 西
147. kiến 見	148. giác 角	149. ngôn 言	150. cốc 谷	151. đậu 豆	152. thỉ 豕
153. trĩ 豸	154. bối 貝	155. xích 赤	156. tẩu 走	157. túc 足	158. thân 身
159. xa 車	160. tân 辛	161. thần 辰	162. sước 辵, 辵	163. áp 邑, 卩	
164. dậu 酉	165. biện 采	166. lí 里	167. kim 金	168. trường 長	169. môn 門
170. phụ 卩, 阜	171. đái 隶	172. chuy 佳	173. vũ 雨	174. thanh 青	175. phi 非
176. diện 面	177. cách 革	178. vi 韋	179. cửu 韭	180. âm 音	181. hiệt 頁
182. phong 風	183. phi 飛	184. thực 食	185. thủ 首	186. hương 香	187. mã 馬
188. cốt 骨	189. cao 高	190. tiêu 彤	191. đấu 鬥	192. sưởng 鬯	193. cách 鬲
194. quỷ 鬼	195. ngư 魚	196. điểu 鳥	197. lỗ 鹵	198. lộc 鹿	199. mạch 麥
200. ma 麻	201. hoàng 黃	202. thử 黍	203. hắc 黑	204. trĩ 黠	205. mãnh 黠
206. đỉnh 鼎	207. cổ 鼓	208. thử 鼠	209. tị 鼻	210. tề 齊	211. xỉ 齒
212. long 龍	213. quy 龜	214. dục 龠			

5.5. 214 bộ chữ Hán và một vài thí-dụ

1. 1 nét	có 6 bộ:
	nhất 一
	cổn
	chủ 丶
	phiệt 丿
	át 乙
	quyết 丿

1.1. nhất 一 (một)	thất 七 (bảy) thượng 上 (trên)
1.2. cổn	trung 中 (giữa, trong) xuyên 串 (suốt, xỏ qua, xâu (tiền))
1.3. chủ 丶	hoàn 丸 (viên) chủ 主 (người giữ quyền, người có quyền)
1.4. phiệt 丿 (dấu phẩy)	nãi 乃 (bèn) hồ 乎 (vậy, ư)
1.5. át 乙 (can thứ hai trong 10 can)	cửu 九 (chín [9]) khất 乞 (xin) nhũ 乳 (vú)
1.6. quyết 丿 (nét sổ có móc)	liễu 了 (xong) sự 事 (việc)

2. 2 nét có 23 bộ:

nhị 二	băng 冫	hẽ 匚
đầu 丩	ki 几	thập 十
nhân (nhon) 人, 亻	khảm 凵	bốc 卜
nhân (nhon) 儿	đao 刀, 刂	tiết 卩
nhập 入	lực 力	hán 厂
bát 八	bao 勹	tư 厶
quynh 冂	chủ 匕	hựu 又
mịch 冫	phương 匚	

2.7. nhị 二 (hai)	ngũ 五 (năm) Á 亞 (tên một châu; thứ nhì, thứ hai)
2.8. đầu 丩	vong 亡 (mất) giao 交 (đi lại với nhau, chơi với nhau)
2.9. nhân (nhon) 人, 亻 (người)	nhân 仁 (yêu người, thương người) kim 今 (nay)
2.10. nhân (nhon) 儿 (người)	nguyên 元 (mới đầu, bắt đầu, đứng đầu) huynh 兄 (anh)
2.11. nhập 入 (vào)	nội 内 (trong, vợ) lưỡng 兩 (hai); lượng, lượm (mười đồng cân)
2.12. bát 八 (tám)	binh 兵 (lính) điển 典 (sách [quan-trọng])
2.13. quynh 冂 (đất ở xa)	sách 册 (bản văn của vua cho ai cái gì; sách) mạo 冒 (hấp-tấp, lỗ-mãng, làm bừa, làm giả)
2.14. mịch 冫 (trùm lên)	quan 冠 (mũ, nón); quán (đội, đứng đầu) minh 冥 (mù-mịt, ngu-tối)
2.15. băng 冫 (nước đá)	đông 冬 (một trong bốn mùa) băng 冰 (nước đá; lạnh, lạnh-lùng; làm mối)
2.16. ki 几 (ghế)	phàm 凡 (hẽ, gồm tất-cả; hèn, khác với tiên) hoàng 凰 (con phượng cái)
2.17. khảm 凵 (há miệng)	hung 凶 (dữ; giết người) xuất 出 (ra, sinh ra, hơn)
2.18. đao 刀, 刂 (dao)	phân 分 (chia, chia-li); phận (phần, phận) vãn 刂 (đâm vào cổ)
2.19. lực 力 (sức)	công 功 (việc) liệt 劣 (kém, yếu, hèn-mọn)
2.20. bao 勹 (bọc)	vật 勿 (chớ, đừng) bao 包 (bọc)
2.21. chủ, trủ 匕 (cái thìa)	hoá 化 (đổi, trở nên) bắc 北 (tên một phương, ngược lại với nam)

2.22. phương 匚 (đồ để đựng)	phỉ 匪 (không đúng, giặc cỏ) quỹ 匱 (hòm, rương)
2.23. hễ, hệ 冫 (che đậy)	biển 廩 (tám ván để viết chữ) khu 區 (cõi, vùng)
2.24. thập 十 (mười, mười)	thiên 千 (nghìn, ngàn) thăng 升 (lên)
2.25. bốc 卜 (bói rùa)	chiêm 占 (xem, coi điềm để đoán tốt xấu) quái 卦 (quẻ)
2.26. tiết 卩	mão 卯 (tên một chi trong 12 chi) nguy 危 (cao, cao đến muốn đổ, không yên-lành)
2.27. hán 厂 (sườn núi)	hậu 厚 (đầy, dồi-xử tốt) nguyên 原 (chỗ bằng-phẳng, chỗ ở giữa cả nước)
2.28. tư, khư 厶	khứ 去 (đi, bỏ, tên một thanh [thanh] lên cao) tham 參 (xen vào, dự vào); sâm (một thứ củ quý)
2.29. hựu 又 (lại)	cập 及 (kịp) hữu 友 (bạn)

1. 3 nét có 31 bộ:

khẩu 口	thốn 寸	can 干
vi 囗	tiểu 小	yêu 幺
thổ 土	uông 尢	nghiêm 广
sĩ 士	thi 尸	dẫn 廴
truy, tri 彳	triệt 屮	củng 冫
suy 攴	san, sơn 山	dặc 弋
tịch 夕	xuyên 川	cung 弓
đại 大	công 工	kí 丩
nữ 女	kỉ 己	sam 彡
tử 子	cân 巾	xích 彳
miên 宀		

3.30. khẩu 口 (miệng, mồm)	cổ 古 (xưa) cú 句 (câu) vấn 問 (hỏi)
3.31. vi 囗	tù 囚 (người bị nhốt) nhân 囚 (gốc-rễ, cái gây ra cái khác)
3.32. thổ 土 (đất)	địa 地 (đất) quân 均 (đều, bằng, không hơn không kém) toạ 坐 (ngồi)
3.33. sĩ 士 (học trò)	tráng 壯 (mạnh, khoẻ) thọ 壽 (lâu dài, sống lâu, chúc mừng)

- 3.34. truy, tri 夕 *Hán-Việt Từ-điển* của Thiều-Chửu không có bộ này.
- 3.35. suy 夂 (đi chậm)
hạ 夏 (hè)
- 3.36. tịch 夕 ngoại 外 (ngoài, về phía mẹ)
(buổi tối) dạ 夜 (đêm, về đêm)
- 3.37. đại 大 thiên 天 (trời, Trời)
(lớn) phu 夫 (đàn ông, chồng)
- 3.38. nữ 女 nô 奴 (người ở)
(đàn bà con gái) hảo 好 (tốt, hay), hiếu (thích, yêu-thích)
nga 娥 (đẹp, tốt-đẹp)
- 3.39. tử 子 tự 字 (chữ)
(con) quý 季 (mùa, cuối)
- 3.40. miên 宀 thủ 守 (giữ); thú (xem-xét nơi mình giữ)
(mái nhà) an 安 (yên, yên-lành, để yên)
- 3.41. thốn 寸 tự 寺 (chùa, nơi sư ở)
(tấc) tầm 尋 (tìm)
- 3.42. tiểu 小 thiếu 少 (ít); thiếu (trẻ)
(nhỏ) tiêm 尖 (nhọn, cái gì có mũi nhọn)
- 3.43. uông 尢 vuu 尤 (lạ-lùng, lạ-thường)
(kiễng chân) tự 就 (nên, tới)
- 3.44. thi 尸 cư 居 (ở, người đàn ông ở nhà tu theo Phật)
(thây, xác) ốc 屋 (nhà ở)
- 3.45. triệt 屮 truân 屯 (khó)
(cây cỏ mới mọc) *Hán-Việt Từ-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 2 chữ.
- 3.46. san (sơn) 山 ngạn 岸 (bờ)
(núi) băng 崩 (lở, núi lở, mất; vua chết)
- 3.47. xuyên 川, 𣶒 tuàn 巡 (đi xem-xét)
(sông) sào 巢 (ổ, ổ)
- 3.48. công 工 tả 左 (trái)
(khéo, làm khéo) xảo 巧 (khéo)
- 3.49. kỉ 己 tị 巳 (tên một chi trong 12 chi)
(tên một can, mình) hạng 巷 (ngõ)
- 3.50. cân 巾 bố 布 (vải)
(khăn) bạch 帛 (lụa)
- 3.51. can 干 can 杆 (làm lõi nặng, cái mộc đỡ tên đỡ đạn, can)
(cái mộc đỡ đạn) niên 年 (năm)
hạnh 幸 (may)
- 3.52. yêu 幺 ấu 幼 (bé nhỏ)
(nhỏ) kỉ 幾 (mấy)

- 3.53. nghiệm, yểm 广 đở 底 (đáy)
(mái nhà) khố 庫 (kho)
- 3.54. dẫn 廵 đình 廷 (chỗ vua quan bàn việc nước)
(bước dài) kiến 建 (dựng nên)
- 3.55. củng 卅 chấp, nhập 廿 (hai mươi)
(chấp tay) lộng 弄 (thối, đùa bỡn)
- 3.56. đặc 弋 thức 式 (khuôn phép)
(bắn) thí 弑 (người dưới giết người trên)
- 3.57. cung 弓 điếu 弔 (thăm-viếng người chết)
(một thứ khí-giới) nhược 弱 (yếu, yếu-đuối)
cường 強 (mạnh)
- 3.58. kí 彙 tuệ 慧 (chối)
(đầu nhím) vị, vụng 彙 (xếp từng loại với nhau, loại)
- 3.59. sam 彡 hình 形 (dáng)
(lông dài) ảnh 影 (bóng)
- 3.60. xích, sách 彳 vãng 往 (đi)
hậu 後 (sau)

4. 4 nét có 34 bộ:

tâm 心, 忄	nguyệt 月	hoả 火, ...
qua 戈	mộc 木	trảo 爪
hộ 户	khiếm 欠	phụ 父
thủ 手, 扌	chỉ 止	hào 爻
chi 支	đãi 歹	tường 井
phốc 攴, 攴	thù 殳	phiến 片
văn 文	vô 毋	nha 牙
đầu 斗	tỉ 比	ngưu 牛
cân 斤	mao 毛	khuyển 犴, 犬
phương 方	thị 氏	
vô 无	khí 气	
nhật (nhật) 日	thuỷ 水, 氵	
viết 曰		
- 4.61. tâm 心, 忄 chí 志 (để ý vào việc gì và muốn làm cho được)
(tim, chỗ để nghĩ) tư 思 (nghĩ, nghĩ đến)
ức 憶 (ghi nhớ, nhớ)
- 4.62. qua 戈 thành 成 (nên, trở nên)
(cái mác) ngã 我 (ta, của ta, mình)
- 4.63. hộ 户 phòng 房 (buồng)
(cửa một cánh) sở 所 (chỗ, nơi; thuộc về)

- 4.64. thủ 手, 扌 tài 才 (thật giỏi về cái gì, vừa mới)
(tay) ma 摩 (xoa, xát, mài)
mô 摹 (khuôn, no; bắt chước)
- 4.65. chi 支 khi 敲 (ngghiêng, lệch)
(ngành, nhánh; tí sừu đàn mảo thìn tí ngọ mùi thân dậu tuất hội là 12 chi)
- 4.66. phốc, phộc 支, 攴 thu 收 (góp nhặt)
(đánh khê) công 攻 (đánh, vây đánh)
- 4.67. văn 文 văn 文 (vẻ, vẻ đẹp; gom-góp nhiều lời thành bài...)
- 4.68. đầu 斗 liệu 料 (cái gì có thể dùng để làm cái khác)
(cái đầu, tên sao) tà 斜 (lệch, vẹo)
- 4.69. cân 斤 tân 新 (mới)
(cái riều) đoan 斷 (dứt, chặt đứt)
- 4.70. phương 方 thi 施 (bày ra, đặt ra, đưa ra)
(vuông) lữ 旅 (trợ, ở trợ; tên một đơn-vị trong quân-đội)
- 4.71. vô 无 (không) kí 既 (đã, đã qua)
- 4.72. nhật (nhật) 日 tảo 早 (sớm, thời-gian đầu của một ngày)
(mặt trời, ngày) minh 明 (sáng)
hôn 昏 (tối)
- 4.73. viết 曰 khúc 曲 (cong, chỗ cong)
(nói rằng, rằng) thư 書 (sách)
- 4.74. nguyệt 月 hữu 有 (có)
(mặt trăng, tháng) bằng 朋 (bạn, bạn-bè)
- 4.75. mộc 木 vị 未 (chưa) [nét trên cùng ngắn hơn]
(cây [to], gỗ) mạt 末 (ngọn) [nét trên cùng dài hơn]
bản, bản 本 (gốc, vốn, tiếng chỉ loại cho bài-vở, tranh-ảnh)
- 4.76. khiếm 欠 thứ 次 (lần-lượt, xếp theo lần-lượt)
(thiếu, ngáp) hân 忭 (mừng, mừng-rỡ, hớn-hở)
hoan 歡 (vui, vui-mừng, hớn-hở)
- 4.77. chỉ 止 chính, chánh 正 (phải, không sai, ngay-ngắn)
(ngừng lại, dừng) bộ 步 (khoảng giữa hai chân khi đi, một bước)
- 4.78. đái, ngạt 歹 tuẫn 殉 (chết treo, chết vì treo cổ)
(sương tàn, tội) tàn 殘 (dữ, còn thừa, gần hết, thiếu)
- 4.79. thù 戔 sát 殺 (giết)
(một thứ binh-khí) huỷ 毀 (làm cho mất đi)
- 4.80. vô 毋 mẫu 母 (mẹ)
(chớ, đừng) mỗi 每 (từng đơn-vị, thường-thường)
- 4.81. tỉ, bỉ 比 (so-sánh) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 3 chữ.
- 4.82. mao 毛 cầu 毬 (quả bóng, trái bóng)
(lông) thảm 毯 (cái đệm lông)

- 5.95. huyền 玄 (màu đen) xuất 率 (hấp-táp)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 3-4 chữ.
- 5.96. ngọc 玉 (đá báu, đá quý) vương 王 (vua)
ngoạn 玩 (chơi, vui-chơi, bỡn, vờn)
- 5.97. qua 瓜 (dưa) hồ 瓠 (bầu, cây bầu)
biều 瓢 (bầu đựng nước, đựng rượu)
- 5.98. ngỗng 瓦 bình 瓶 (lọ, ống nhỏ)
âu 甌 (cái bôn nhỏ)
- 5.99. cam 甘 (ngọt) thậm 甚 (rất; nào)
điềm 甜 (ngọt)
- 5.100. sanh (sinh) 生 sản 產 (đẻ, chỗ đẻ)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 5 chữ.
- 5.101. dụng 用 (dùng) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
- 5.102. điền 田 do 由 (bởi, tự)
nam 男 (con trai)
- 5.103. sơ 疇 (chân) sơ 疏 (xa, không gần, thưa, ít)
nghĩ 疑 (ngờ)
- 5.104. nạch 疔 (tật-bệnh) tật 疾 (mình mảy không được dễ chịu; vết)
bệnh 病 (ốm, đau-ốm)
thống 痛 (đau-đớn, đau-xót)
- 5.105. bát 𠂔 (giàng chân, xoạc cẳng) đăng 登 (lên)
phát 發 (bắn ra, mở ra, nổ ra, bật ra, lớn hơn)
- 5.106. bạch 白 bách 百 (trăm)
giai 皆 (đều)
- 5.107. bì 皮 (da) cổ 鞞 (trống) [thường viết 鼓 với bộ ‘chi 支’]
- 5.108. mãnh 皿 minh 盟 (thề)
tận 盡 (hết)
- 5.109. mục 目 trực 直 (thẳng)
tương 相 (cùng, nhau, cùng nhau)
cao 𦉳 (mỡ-màng, nhãn bóng)
- 5.110. mâu 矛 cãng 矜 (xót-thương)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
- 5.111. thỉ 矢 tri 知 (biết, hiểu-biết)
đoản 短 (ngắn)
- 5.112. thạch 石 phá 破 (làm vỡ, làm cho hết bí-mật)
nghiên 研 (nghiên, nghiên-ngẫm)
- 5.113. kì, thị 示 示 tổ 祖 (ông, bố của bố)
tường 祥 (điềm tốt)
phúc 福 (điều tốt-lành Trời cho)
- 5.114. nhụ 肉 cầm 禽 (loài chim)

(vết ngón chân của thú-vật) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiệu-Chửu chỉ có 4 chữ.

- 5.115. hoà 禾 tú 秀 (đẹp)
 (lúa) thu 秋 (một mùa trong 4 mùa)
- 5.116. huyết 穴 không 空 (rỗng)
 (hang, lỗ) cùng 窮 (chỗ sâu nhất, xa nhất, đến đó là hết)
- 5.117. lập 立 chương 章 (vẻ đẹp, điều, mục)
 đồng 童 (trẻ thơ, con nít, trẻ con)
 kiệt 竭 (hết)

6. 6 nét có 29 bộ:

trúc 竹	nhĩ 耳	cán 艮
mễ 米	duật 聿	sắc 色
mịch 糸	nhục 月 肉	thảo 艸 ⁺⁺
phẫu 缶	thần 臣	hồ 虜
võng 网	tự 自	trùng 虫
dương 羊	chí 至	huyết 血
vũ 羽	cửu 白	hành 行
lão 老	thiệt 舌	y 衤 衣
nhì 而	suyễn 舛	á 西
lỗi 耒	chu 舟	
- 6.118. trúc 竹 tiếu 笑 (cười)
 (tre) đáp 答 (trả lời, trả lời lại, trả ơn)
- 6.119. mễ 米 phẩn 粉 (bột gạo, bột để làm cho đẹp da...)
 (gạo) hồ 糊 (keo dán)
- 6.120. mịch 糸 hệ 系 (buộc, treo; mối nối liền)
 (sợi tơ nhỏ) hồng 紅 (đỏ)
- 6.121. phẫu, phũ 缶 khuyết 缺 (không trọn vẹn; còn trống)
 (đồ sành) khánh 罄 (hết nhãn, hết sạch, chẳng còn gì)
- 6.122. võng 网 võng 罔 (lưới)
 (lưới) hãn 罕 (ít)
 mạ 罵 (máng, chửi)
 bãi 罷 (bỏ, thôi, nghỉ, bị thải)
- 6.123. dương 羊 mĩ 美 (đẹp)
 (dê) nhung 羴 (một thứ vải rất mịn) [cũng viết là 絨]
 quần 群 (bầy, đàn)
- 6.124. vũ 羽 ông 翁 (tiếng gọi người đàn ông với ý tôn-kính)
 (lông chim) tập 習 (làm cho quen, làm đi làm lại cho quen)
- 6.125. lão 老 lão 老 (già bảy mươi tuổi)
 khảo 考 (già, già-nua)
 kì 耆 (già sáu mươi tuổi)

- 6.126. nhi 而 (mà, vậy, bèn) nại 耐 (chịu nhịn)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 3-5 chữ.
- 6.127. lĩ 耒 (cái cày) canh 耕 (cày, cấy)
ngẫu 耦 (hai người cùng cày, cùng làm với nhau)
- 6.128. nhĩ 耳 (tai) thánh 聖 (người hoàn-toàn tột bậc)
văn 聞 (nghe, nghe thấy)
- 6.129. duật 聿 (bèn) túc 肅 (ngay-ngắn đàng-hoàng)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 5 chữ.
- 6.130. nhục 月肉 (thịt) can 肝 (gan)
cổ 股 (đùi vế)
chi 肢 (chân tay)
vị 胃 (dạ dày, dạ dày)
bối 背 (lưng)
- 6.131. thần 臣 (bày tời) ngoạ 臥 (nằm)
lâm 臨 (tới)
- 6.132. tự 自 (từ, bởi, do) xú 臭 (mùi hôi-thối; tiếng xấu)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
- 6.133. chí 至 (đến) trí 致 (suy-xét cho tới hết)
đài 臺 (nhà xây chỗ cao thấy từ mọi phía)
- 6.134. cữu 臼 (cái cối) cữu 舅 (cậu)
dữ 與 (cùng)
hung 興 (dậy, nổi lên, làm nên)
- 6.135. thiệt 舌 (lưỡi) xá 舍 (nhà ở, quán trọ)
thư 舒 (duỗi ra, mở ra)
- 6.136. suyễn 舛 (ngang trái) vũ 舞 (múa)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
- 6.137. chu 舟 (thuyền) hàng 航 (thuyền, vượt qua)
đĩnh 艇 (thuyền nhỏ mà dài)
- 6.138. cán 艮 (một quẻ trong 8 quẻ) lương 良 (lành, tốt)
gian 艱 (khó-khăn, ngăn-trở)
- 6.139. sắc 色 (vẻ, bóng-dáng) diễm 艷 (đẹp, tươi đẹp, rực-rỡ) [cũng viết là 豔]
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 2-3 chữ.
- 6.140. thảo 艸 (cỏ) khổ 苦 (đắng)
thảo 草 (cỏ)
hà 荷 (sen)
hổ 虎 (cọp)
- 6.141. hô 虜 (văn cọp) xử 處 (ở, lối ăn-ở, đặt-để cho đúng); xử (nơi, chỗ)
- 6.142. trùng 虫 (sâu bọ) văn 蚊 (muỗi)
xà 蛇 (rắn)
- 6.143. huyết 血 (máu) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 5-7 chữ.

- 6.144. hành 行 (đi) thuật 術 (nghề riêng, đường-lối do đó mà nghĩ ra)
vệ 衛 (giữ, giữ-gìn)
- 6.145. y 衺衣 (áo) biểu 表 (ở ngoài, tỏ rõ)
tài 裁 (may cắt; bớt đi)
quần 裙 (đồ mặc che phía dưới; váy có hai ống)
- 6.146. á 西 (che, trùm lên) tây 西 (một trong 4 hướng; đoài)
yếu 要 (đúng lẽ); yêu (đòi, mong-muốn)
7. 7 nét có 20 bộ:
kiến 見	bối 貝	thần 辰
giác 角	xích 赤	sước 辵 辵
ngôn 言	tẩu 走	áp 邑 邑
cốc 谷	túc 足	dậu 酉 酉
đậu 豆	thân 身	biện 采 采
thỉ 豕	xa 車	lí 里 里
trĩ 豸	tân 辛	
- 7.147. kiến 見 (thấy) quy 規 (cái khuôn)
thị 視 (nhìn kĩ, trông, dòm; trông-coi)
giác 覺 (biết rõ những điều chưa từng biết)
- 7.148. giác 角 (sừng) giải 解 (bữa ra, bỏ ra, chia ra, mở ra)
xúc 觸 (húc, đâm; chạm sát vào nhau)
- 7.149. ngôn 言 (nói) đính 訂 (bàn-bạc kĩ với nhau)
hứa 許 (hẹn)
thi 詩 (thơ)
- 7.150. cốc 谷 (hang, suối) khe 谿 (khe)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
- 7.151. đậu 豆 (đỗ) phong 豐 (khám-khá mau, tốt-tươi, được mùa)
diễm 艷 (đẹp, tươi đẹp, rực-rỡ) [cũng viết là 豔]
- 7.152. thỉ 豕 (lợn, heo) tượng 象 (voi)
trư 豬 (con lợn con, heo nhỏ)
- 7.153. trĩ 豸 (sâu không chân) báo 豹 (beo)
mạo 貌 (mặt)
- 7.154. bối 貝 (con sò) trinh 貞 (người đàn bà chưa thất-tiết)
lộ 賂 (đút lót)
- 7.155. xích 赤 (đỏ) xá 赦 (tha)
hách 赫 (nổi giận, rõ-rệt)
- 7.156. tẩu 走 (chạy) siêu 超 (nhảy qua, vượt qua; tài-trí hơn người)
việt 越 (vượt qua, qua); Việt (tên giống người)
- 7.157. túc 足 (chân) chỉ 趾 (chân, ngón chân)
tích 跡 (vết chân)

- vệ 衛 (quá đáng)
 7.158. thân 身 (mình) cung 躬 (cúi mình xuống vái)
 thể 體 (nói chung mình-mẩy; cái gì đâu ra đấy)
 [còn viết là 軀 hay 体]
- 7.159. xa 車 (xe) quân 軍 (lính, lính-tráng)
 tải 載 (chở)
- 7.160. tân 辛 (cay) biện 辯 (xét sự vật rồi chia xấu tốt phải trái)
 từ 辭 (lời)
- 7.161. thần 辰 (thìn [7-9 giờ sáng]) nhục 辱 (nhịn, chịu thấp-hèn xấu hổ)
 nông 農 (nghề làm ruộng, người làm ruộng)
- 7.162. sước 辵 辵 (chợt đi chợt đứng) truân 迤 (vương-vít không bước đi được)
 nghinh, nghênh 迎 (đón)
- 7.163. áp 邑 邑 (nơi nhiều người ở) đô 都 (kẻ chợ, nơi rộng-lớn người ở đông-đúc)
 Đặng 鄧 (tên họ)
 lân 鄰 (láng-giềng)
- 7.164. dậu 酉 (một chi trong 10 chi) chúc 酌 (rót rượu, chúc rượu)
 tửu 酒 (rượu)
- 7.165. biện 采 (một lối viết của 辨) thái, thái 采 (hái, ngắt, bẻ bằng mấy ngón tay)
 thích 釋 (cởi ra, nói ra, nói ra cho rõ)
- 7.166. lí 里 (làng) trọng 重 (nặng)
 dã 野 (cánh đồng, người quê-mùa)
8. 8 nét có 9 bộ:
kim 金	phụ 阜	vũ 雨
trường 長	đãi 隸	thanh 青
môn 門	chuy 隹	phi 非
- 8.167. kim 金 (vàng) đinh 釘 (đanh)
 minh 銘 (khắc, ghi nhớ)
 toả 鎖 (cái vòng, che lấp)
- 8.168. trường 長 trường 長 (dài); trường (lớn, lớn lên)
Hán-Việt Tự-điển của Thiệu-Chử chỉ có 1 chữ.
- 8.169. môn 門 (cửa) bế 閉 (đóng cửa, đóng kín)
 khai 開 (mở cửa, mở ra, nở ra, bửa ra, phanh ra)
- 8.170. phụ 阜 (núi đất, to lớn) Nguyễn 阮 (tên họ)
 lục 陸 (đất liền, đường bộ)
- 8.171. đãi 隸 (đội) lệ 隸 (thuộc về, người ở để sai bảo)
Hán-Việt Tự-điển của Thiệu-Chử chỉ có 2-3 chữ.
- 8.172. chuy 隹 (chim đuôi ngắn) chích 隻 (chiếc, một mình, một cái)
 tước 雀 (chim sẻ)
 kê 雞 (gà)

- 8.173. vũ 雨 vân 雲 (mây)
(mưa) sương 霜 (móc, sương)
- 8.174. thanh 青 tĩnh 靖 (yên, yên-lặng)
(xanh) tĩnh 靜 (yên, yên-lặng; vắng)
- 8.175. phi 非 phê 啡 (tiếng ghi âm tiếng mượn của pháp cà-phê)
(trái) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
9. 9 nét có 11 bộ:
diện 面	âm 音	thực 食
cách 革	hiệt 頁	thủ 首
vi 韋	phong 風	huang 香
cửu 韭	phi 飛	
- 9.176. diện 面 (mặt) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 3-5 chữ.
- 9.177. cách 革 hài 鞋 (giày, giày)
(da) an 鞍 (yên ngựa)
- 9.178. vi 韋 Hàn 韓 (tên nước ngày xưa)
(da đã thuộc) thao 韜 (túi đựng gươm, cung; phép dụng binh)
- 9.179. cửu 韭 (hệ) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 3 chữ.
- 9.180. âm 音 thiều 韶 (tốt-đẹp)
- (tiếng cao thấp đục trong) vận 韻 (vần)
- 9.181. nhiệt 頁 thuận 順 (theo)
(đầu) tu 須 (nên)
- 9.182. phong 風 táp 颯 (tiếng gió thổi mạnh)
(gió) phiêu 飄 (thổi nhẹ-nhàng, nhẹ-nhàng)
- 9.183. phi 飛 (bay) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 2 chữ.
- 9.184. thực 食 cơ 飢 (đói)
(ăn, đồ ăn) bão 飽 (no)
- 9.185. thủ 首 quắc 馘 (tai đã cắt ra)
(đầu, trước hết) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 2 chữ.
- 9.186. hương 香 phúc 馥 (thơm ngào-ngạt)
(mùi thơm) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 3 chữ.
10. 10 nét có 8 bộ:
mã 馬	tiêu 髡	cách 鬲
cốt 骨	đấu 鬥	quỷ 鬼
cao 高	sưởng 鬯	
- 10.187. mã 馬 hãi 駭 (giật mình)
(ngựa) kinh 驚 (sợ)
- 10.188. cốt 骨 tuỷ 髓 (mỡ ở trong xương)
(xương) thể 體 (nói chung mình-mẩy; cái gì đầu ra đáy)

- [còn viết là 体]
- 10.189. cao 高 cao 高 (ngược lại với thấp)
Hán-Việt Tự-điển của Thiều-Chửu chỉ có 1 chữ.
- 10.190. tiêu, buu 髣
(tóc dài lướt-thướt) phảng-phát 髣髴 (nhớ lơ-mờ; thấy không rõ;
giông-giống) [Còn viết là 彷彿]
thế 髣 (cắt tóc)
- 10.191. đấu 鬥 náo, nháo 鬧 (ồn-ào, rầm-rĩ)
(đánh nhau) đấu 鬪 (đánh nhau)
- 10.192. sưởng 甕 uất 鬱 (buồn-bã, tức)
(rượu nếp) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 2 chữ.
- 10.193. cách 鬻 chúc 鬻 (cháo) [cũng viết là 粥]
(tên nước ngày xưa) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 4 chữ.
- 10.194. quỷ 鬼 hồn 魂 (hồn)
(quỷ) phách 魄 (vía)
11. 11 nét có 6 bộ:
ngư 魚	lỗ 鹵	mạch 麥
điều 鳥	lộc 鹿	ma 麻
- 11.195. ngư 魚 tiên 鮮 (cá tươi)
(cá) lí 鯉 (cá chép)
- 11.196. điều 鳥 minh 鳴 (hót)
nga 鵝 (ngỗng)
- 11.197. lỗ 鹵 diêm 鹽 (muối)
(đất mặn) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 4-5 chữ.
- 11.198. lộc 鹿 lệ 麗 (đẹp)
(huơu) thô 麤 (không được mịn) [cũng viết là 麤]
- 11.199. mạch 麥 miến 麩 (bột gạo, một thứ bún)
(lúa tẻ) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 5-8 chữ.
- 11.200. ma 麻 huy 麾 (vẫy)
(cây gai) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 3 chữ.
12. 12 nét có 4 bộ:
hoàng, huỳnh 黄	hắc 黑
thử 黍	chỉ 黷
- 12.201. hoàng, huỳnh 黄
(màu vàng) *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu chỉ có 2 chữ.
- 12.202. thử 黍 lệ 黎 (đen, dân đen); Lê (tên họ)
(lúa) niêm 黏 (dính)
- 12.203. hắc 黑 mạc 墨 (yên-lặng)

5.6. Trong 214 bộ chữ Hán, có nhiều bộ có rất nhiều chữ, có nhiều bộ chỉ có dăm ba chữ. Trong *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu, bộ trường 長 (trang 723) chỉ có một chữ.

Những khó-khăn trong việc tìm chữ theo bộ.

Những khó-khăn của việc tìm chữ theo bộ có ba loại chính:

- (1) Số bộ quá nhiều. Khó hơn nữa, có những chữ có nhiều thành-phần là bộ thủ hay trông giống bộ thủ, nên phải đoán.
- (2) Các bộ không phải chỉ đứng phía bên tay trái như chữ cái, mà có khi ở trên, có khi ở dưới...
- (3) Có rất nhiều chữ không nhận ra được bộ.

Thí-dụ:

5.6.1. Bộ ở phía tay trái 長

phủ 撫 (ThCh248) thuộc bộ thủ 扌

(ThCh268 = *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu, trang 248.)

minh 明 (ThCh269) bộ nhật 日

chú 註 (ThCh622) bộ ngôn 言

trần 陳 (ThCh737) bộ phụ 阝

(Bộ phụ 阝 ở bên trái, bộ áp 阝 trông giống như vậy, nhưng ở bên phải.)

5.6.2. Bộ ở phía tay trái mé trên

chấp 執 (ThCh 111) bộ thổ 土

báo 報 (ThCh112) bộ thổ 土

5.6.3. Bộ ở phía trên

úy 畏 (ThCh405) bộ điền 田

tú 秀 (ThCh445) bộ hoà 禾

phảng 髟 (ThCh787) bộ tiêu 髟

5.3.4. Bộ ở phía bên phải

hồn 魂 (ThCh791) bộ quỷ 鬼

thuận 順 (ThCh761) bộ hiệt 頁

liệu 料 (ThCh261) bộ đấu 斗

tà 邪 (ThCh694) bộ áp 阝

(Bộ áp 阝 ở bên phải, bộ phụ 阝 trông giống như vậy, nhưng luôn-luôn ở bên trái.)

5.6.5. Bộ ở phía dưới

thường 常 (ThCh 172) bộ cân 巾

tử 紫 (ThCh481) bộ mịch 糸

lị 訶 (ThCh 622) bộ ngôn 言

5.6.6. Bộ ở phía tay phải mé dưới

tại 在 (ThCh 106) bộ thổ 土

tả 左 (ThCh 167) bộ công 工

5.6.7. Bộ ở phía tay trái mé dưới

khả 可 (ThCh 79) bộ khẩu 口

- hỗ 嘏 (ThCh 97) bộ khẩu 口
 tài 裁 (ThCh605) bộ y 衣
- 5.6.8. Bộ ở trong hay ở giữa
 nội 内 (ThCh41) bộ nhập 入
 vấn 問 (ThCh92) bộ khẩu 口
 u 幽 (ThCh176) bộ yêu 幺
- 5.6.9. Bộ ở ngoài hay ở cả trên lẫn dưới
 tù 囚 (ThCh102) bộ vi 匚
 nhiệm 冉 (ThCh44) bộ quynh 冂
 hung 凶 (ThCh48) bộ khảm 凵
 hiều 囂 (ThCh101) bộ khẩu 口
- 5.6.10. Bộ viết hai bên
 thuật 術 (ThCh600) bộ hành 行
 duyệt 閱 (ThCh728) bộ môn 門
 hống 鬪 (ThCh789) bộ đấu 鬥
- 5.6.11. Bỏ bớt nét
 khảo 考 (ThCh511) bộ lão 老
 giả 者 (ThCh791) bộ lão 老
 hoang 盍 (ThCh598) bộ huyết 血 [thường viết thiếu 1 nét]
- 5.6.12. Bộ viết hơi khác với chữ viết bình-thường
 địa 地 (ThCh107) bộ thổ 土
 trí 致 (ThCh535) bộ chí 至
 chỉ 趾 (ThCh657) bộ túc 足
- 5.6.13. Bộ viết khác với chữ viết bình-thường
 bút 筆 (ThCh461) bộ trúc 竹 (Chữ trúc bình-thường 竹)
 một 沒 (ThCh335) bộ thủy 氵 (Chữ thủy bình-thường 水)
 tình 情 (ThCh207) bộ tâm 忄 (Chữ tâm bình-thường 心)
 tà 邪 (ThCh694) bộ áp 邑 (Chữ áp bình-thường 邑)
- 5.6.14. Một số bộ có nhiều cách viết khác nhau
 tâm 心 chữ viết bình-thường
 bộ tâm 心 oán 怨 (ThCh202)
 忄 khiếp 怯 (ThCh203)
 thủy 水 chữ viết bình-thường
 bộ thủy 水 vĩnh 永 (ThCh332)
 đạp 沓 (ThCh335)
 氵 một 沒 (ThCh335)
 nhân 人 chữ viết bình-thường
 bộ nhân 人 giới 介 (ThCh15)
 trắc 仄 (ThCh15)
 亻 nhân 仁 (ThCh15)

át 乙 chữ viết bình-thường
 bộ át 乙 khát 乞 (ThCh9)
 cửu 九 (ThCh9)
 nhũ 乳 (ThCh9)

5.6.15. Bộ viết hai ba lần

sách 册 (ThCh44) bộ quynh 冂
 chung 蟲 (ThCh592) bộ trùng 虫
 cổ 蠱 (ThCh596) bộ trùng 虫
 phần 焚 (ThCh304) bộ mộc 木

5.6.16. Bộ viết hai ba lần giống nhau

lâm 林 (ThCh288) bộ mộc 木
 sâm 森 (ThCh303) bộ mộc 木
 gian 姦 (ThCh129) bộ nữ 女

5.6.17. Phải đoán bộ

lai 來 (ThCh23) bộ nhân 人
 mạo 冒 (ThCh44) bộ quynh 冂
 tén 囟 (ThCh103) bộ vi 冂
 cự 巨 (ThCh167) bộ công 工
 cúc 棘 (ThCh302) bộ mộc 木
 cầu 求 (ThCh333) bộ thủy 水
 chi 之 (ThCh7) bộ phiệt 丿

5.6.18. Những khó-khăn trong việc tìm chữ Hán còn nhiều hơn nữa. Tuy-nhiên, nếu chịu khó và kiên-nhẫn, việc tìm chữ sẽ càng ngày càng nhanh-chóng hơn và dễ-dàng hơn.

5.7. **Bắt tay vào việc:**

Muốn tra một chữ trong tự-điển hay từ-điển xếp theo bộ, phải làm ba việc:

- (1) Đoán bộ.
- (2) Căn-cứ vào phần liệt-kê các bộ để xem bộ đó ở trang nào.
- (3) Nếu không thấy chữ muốn tìm, mở phần liệt-kê các chữ khó đoán bộ.

Khi bắt tay vào việc, có thể theo thứ-tự sau đây:

a. Xem chữ muốn tìm thuộc bộ nào. Nếu có nhiều thành-phần là bộ, cứ thử một bộ, bất-cứ bộ nào.

ã1. Tìm ở phần liệt-kê các bộ để xem bộ đó ở trang nào.

ã2. Lật trang tương-ứng.

ã3. Đếm số nét còn lại, không kể bộ.

ã4. Tìm chữ ở phần có số nét mới đếm.

â. Nếu không thấy

1. Đếm nét cả chữ.

2. Tìm ở phần liệt-kê các chữ khó đoán bộ. Xem chữ đó ở trang nào. (Số trang ghi ở dưới mỗi chữ.)

Thí-dụ (*Hán-Việt Tự-diễn* của Thiều-Chửu.)

1. 枯

- a. Chữ này thuộc bộ mộc 木 bốn nét (?). [Chỉ đoán, không biết có đúng hay không.]
 ă. Tìm ở phần Tổng Mục, trang VII, dưới chữ 木 4 nét là số 282.
 â. Lật trang 282. Đếm số nét còn lại (không kể bộ mộc): 5 nét.
 b. Tìm ở phần 5 nét, trang 289, thấy
 枯 Khô 1: Khô héo ...

2. 慈

- a. Chữ này thuộc bộ tâm 心 bốn nét (?).
 ă. Tìm ở phần Tổng Mục, trang VII, dưới chữ 心 4 nét là số 198.
 â. Lật trang 198. Đếm số nét còn lại (không kể bộ tâm): 9 nét.
 b. Tìm ở phần 9 nét, từ trang 209 đến trang 211: không thấy.
 Tìm lên một nét (8 nét): không thấy.
 Tìm xuống một nét (10 nét), thấy ở trang 212
 慈 từ 1: Lành, yêu rất mực...

3. 或

- a. Chữ này thuộc bộ qua 戈 bốn nét (?).
 ă. Tìm ở phần Tổng Mục, trang VII, dưới chữ 戈 4 nét là số 219.
 â. Lật trang 219. Đếm số nét còn lại (không kể bộ qua): 4 nét.
 b. Tìm ở phần 4 nét, trang 220, thấy:
 或 Hoạc 1: Hoạc, là lời nói còn ngờ,...

4. 咸

- a. Chữ này thuộc bộ qua 戈 bốn nét (?).
 ă. Tìm ở phần Tổng Mục, trang VII, dưới chữ 戈 4 nét là số 219.
 â. Lật trang 219. Đếm số nét còn lại (không kể bộ qua): 5 nét.
 b. Tìm ở phần 5 nét, trang 220: không có.
 Tìm lên một nét (4 nét): không thấy.
 Tìm xuống một nét (6 nét): không thấy.
 c. Đếm nét cả chữ: 9 nét.
 Lật Mục Tra Chữ trang IX, phần 9 nét (trang XI) thấy 咸 ở trang 89.
 Lật trang 89, thấy:
 咸 Hàm 1: Khấp cả. 2. Đều, ...
 Chữ hàm thuộc bộ khẩu 口 chứ không phải bộ qua như đã đoán.

5. 丐

- a. Không biết thuộc bộ nào. [Không đoán được.]
 c. Đếm nét cả chữ: 5 nét.

Lật Mục Tra Chữ trang IX, phần 5 nét (trang X): không thấy.

Tìm lên một nét (4 nét - trang IX) thấy 𠂔 ở trang 2.

Lật trang 2, thấy:

𠂔 Cái 1: xin, như **khất cái**...

Chữ **cái** thuộc bộ nhất 一 . Đếm cả chữ chỉ có 4 nét.

6. 晶

a. Chữ này gồm ba chữ nhật 日, nhất-định thuộc bộ nhật (?).

ã. Tìm ở phần Tổng Mục, trang VII, dưới chữ 日 4 nét là số 267.

â. Lật trang 267. Đếm số nét còn lại: 8 nét.

b. Tìm ở phần 8 nét, trang 273 và trang 274, thấy:

晶 tinh 1: Trong suốt...

Ngày nay thường viết là **trong suốt**.

7. 龔

a. Chữ này có 3 thành-phần viết giống nhau, bộ thủ là một trong ba thành-phần hoặc là ở trong một thành-phần (?).

ã. Tìm ở phần Tổng Mục, phần 8 nét, không thấy, phần 7 nét, không thấy, phần 9 nét cũng không thấy.

â. Bộ thủ nhất-định phải ở trong một thành-phần (?). Chắc là bộ mục 目 . Bộ mục 5 nét ở trang 425. Đếm số nét còn lại của cả chữ: 19 nét.

b. Tìm ở phần 19 nét, trang 431, thấy:

龔 Súc 1: Súc nhiên...

5.8. **Trường-hợp nghe nói mà không hiểu nghĩa hoặc muốn hiểu rõ hơn, thí-dụ điểm yếu và yếu-điểm** giống nhau khác nhau thế nào, mở phần Mục lục - Tra theo vần A, B, C... hay mở những cuốn từ-điển Hán-Việt (hay Hán-Việt từ-điển) xếp theo a ã â b c. Muốn chắc-chắn hơn nữa, mở thêm từ-điển tiếng Việt.

Bài Tập 1

1. Viết mỗi chữ trong phần 5.5. năm lần.
- 2.1. Lại 吏 bộ nhất 一 hay bộ khẩu 口 ?
- 2.2. Hạnh 幸 bộ thập 十 bộ thổ 士 hay bộ can 干 ?
- 2.3. Kì 奇 bộ đại 大 hay bộ khẩu 口 ?
- 2.4. Cát 吉 bộ sĩ 士 hay bộ khẩu 口 ?
- 2.5. Hợp, hiệp 合 bộ nhân 人 hay bộ khẩu 口 ?
- 2.6. Đồng 同 bộ quynh 冂, bộ nhất 一 hay bộ khẩu 口 ?
- 2.7. Ý 倚 bộ nhân 亻, đại 大 hay bộ khẩu 口 ?
- 2.8. Bính 丙 bộ quynh 冂, bộ nhân 人 hay bộ nhất 一 ?
- 2.9. Xuyên 串 bộ khẩu 口 hay bộ cốn 丨 ?
- 2.10. Hồ 乎 bộ quyết 冫 hay bộ phiệt 丿 ?

Hướng dẫn tìm giải đáp

Có thể mở *Hán-Việt Tự-điển* của Thiều-Chửu:

2.1. Lại 吏 (trang 83)	2.6. Đồng 同 (81)
2.2. Hạnh 幸 (175)	2.7. Ý 倚 (28)
2.3. Kì 奇 (123)	2.8. Bính 丙 (4)
2.4. Cát 吉 (81)	2.9. Xuyên 串 (5)
2.5. Hợp, hiệp 合 (81)	2.10. Hồ 乎 (7)

Bài Tập 2

1.1. Viết lại và phiên âm từng chữ.

Cần giúp-đỡ, xem 1.2.

1.3. là phần giải-đáp.

5.1. 堅忍	5.2. 平靖
5.3. 精神	5.4. 故人
5.5. 當時	5.6. 均平
5.7. 兒童	5.8. 阿從
5.9. 兄弟	5.10. 夢兆
5.11. 多端	5.12. 青年
5.13. 賠償	5.14. 窮窘
5.15. 淒涼 (淒涼)	5.16. 平生
5.17. 同胞	5.18. 歷史
5.19. 崇拜	5.20. 滔滔
5.21. 不仁	5.22. 介紹
5.23. 他人	5.24. 仰慕
5.25. 疑惑	5.26. 威儀
5.27. 榮華	5.28. 節儉
5.29. 儒雅	5.30. 幸福

1.2. Bộ

5.1. 堅 (bộ thổ 土) 忍 (bộ tâm 心)	5.2. 平 (bộ can 干) 靖 (bộ thanh 青)
5.3. 精 (bộ mễ 米) 神 (bộ kì 示)	5.4. 故 (bộ phúc 攴) 人 (bộ nhân 人)
5.5. 當 (bộ điền 田) 時 (bộ nhật 日)	5.6. 均 (bộ thổ 土) 平 (bộ can 干)
5.7. 兒 (bộ nhân 儿) 童 (bộ lập 立)	5.8. 阿 (bộ phụ 阜) 從 (bộ xích 彳)
5.9. 兄 (bộ nhân 儿) 弟 (bộ cung 冫)	5.10. 夢 (bộ tịch 夕) 兆 (bộ nhân 儿)
5.11. 多 (bộ tịch 夕) 端 (bộ lập 立)	5.12. 青 (bộ thanh 青) 年 (bộ can 干)
5.13. 賠 (bộ bối 貝) 償 (bộ nhân 亻)	5.14. 窮窘 (bộ huyết 穴)
5.15. 淒涼 (bộ thủy 氵) 淒涼 (bộ băng 冫)	5.16. 平 (bộ can 干) 生 (bộ sinh 生)
5.17. 同 (bộ khẩu 口) 胞 (bộ nhục 月)	5.18. 歷 (bộ chỉ 止) 史 (bộ khẩu 口)
5.19. 崇 (bộ san 山) 拜 (bộ thủ 手)	5.20. 滔滔 (bộ thủy 氵)
5.21. 不 (bộ nhất 一) 仁 (bộ nhân 亻)	5.22. 介 (bộ nhân 人) 紹 (bộ mịch 糸)
5.23. 他 (bộ nhân 亻) 人 (bộ nhân 人)	5.24. 仰 (bộ nhân 亻) 慕 (bộ tâm 心)
5.25. 疑 (bộ sơ 疋) 惑 (bộ tâm 心)	5.26. 威 (bộ nữ 女) 儀 (bộ nhân 亻)
5.27. 榮 (bộ mộc 木) 華 (bộ thảo 艹)	5.28. 節 (bộ trúc 竹) 儉 (bộ nhân 亻)
5.29. 儒 (bộ nhân 亻) 雅 (bộ chuy 隹)	5.30. 幸 (bộ can 干) 福 (bộ kì 示)

1.3.

5.8. A-tòng (a-tùng)	阿從	5.21. bất-nhân	不仁
5.16. bình-sinh	平生	5.2. bình-tĩnh [dẹp yên]	平靖
5.13. bồi-thường	賠償	5.4. cố-nhân	故人
5.14. cùng-quần	窮窘	5.11. đa-đoan	多端
5.17. đồng-bào	同胞	5.5. đương-thời	當時
5.22. giới-thiệu	介紹	5.30. hạnh-phúc	幸福
5.9. huynh-đệ	兄弟	5.1. kiên-nhẫn	堅忍
5.18. lịch-sử	歷史	5.10. mộng-triệu	夢兆
5.25. nghi-hoặc	疑惑	5.24. ngưỡng-mộ	仰慕
5.7. nhi-đồng	兒童	5.29. nho-nhã	儒雅
5.6. quân-bình	均平	5.19. sùng-bái	崇拜
5.28. tiết-kiệm	節儉	5.3. tinh-thần	精神
5.23. tha-nhân	他人	5.12. thanh-niên	青年
5.20. thao-thao	滔滔	5.15. thê-lương	淒涼 (淒涼)
5.26. uy-nghi	威儀	5.27. vinh-hoa	榮華

2. Viết nghĩa từng chữ và viết nghĩa cả lời.

Thí-dụ:

他 tha = khác; 人 nhân = người

tha-nhân = người khác.

